

KÓNYA JÓZSEF HOZZÁSZÓLÁSA

Tisztelt Konferencia!

A bevezető előadásban Dr. Beregyei József úr a rendészet, a rendvédelem fogalmának újszerű megfogalmazásával – egy korábban megkezdett kutatómunka szerves folytatásaként – ismételten felveti a belső védelem és honvédelem, a rendvédelem és a hadtudomány sokat vitatott viszonya újragondolásának szükségességét. Napjainkban azonban ezt a problémakört csakis a védelmi szféra komplex funkcionális vizsgálatával célszerű elvégezni, hiszen a veszélyeztető hatások természete és hatásrendszere esetenként a társadalom egészére, vagyis komplexitására is hatást gyakorolhat és ezek bonyolultságukkal, eszkalációs természetükkel a társadalom egészének válaszreakcióit válthatják ki. Az elhangzottakhoz kapcsolódva akkor járunk el helyesen, ha a külső és belső védelem problémakörét egységes rendszerként vizsgáljuk és a szervezetek fő funkcionális elkülönülése mellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül a veszélyhelyzetek együttes elhárítására alkalmas képességek megőrzésének szükségességét. Ezt a szemléletet támasztja alá hazánk szövetségi rendszerekben betöltött helye, amelynek alapján a belső védelemhez tartozó feladatrendszerek kezelésére egyaránt sor kerülhet a határokon belül és a nemzetközi környezetben; valamint az ország mérete; fegyveres erői és testületei nagyságrendje; a védelmi szféra takarékos költségvetése is. A Határőrség kiválása a fegyveres erők kötelékéből ezért nem csupán törvényhozói aktus, hanem felelős stratégiai döntés is, amelynek során a védelmi szféra megbomló egyensúlyának helyreállítására is szükséges javaslatokat tenni. Az előadásban ilyen javaslatok nem hangzottak el, noha valamennyien tudjuk, hogy a 90'-es években a Határőrség komoly szerepet töltött be az államhatárok mentén kialakult válságok és konfliktusok kezelésében. Úgy tűnik, mintha a szakemberek és a kutatók is valamilyen ismeretlen követelményrendszer teljesítése mögé zárkóznának fel és megfélemedznének hazánk regionális helyzetéről, szövetségi kötelezettségeiről.

Dr. Finszter Géza úr előadásában hangot adott azoknak a kutatói véleményeknek is, melyek szerint a rendszerváltás után a rendészet terén nem történtek lényeges változások, vagyis ez a belügyi szakterület mintha konzerválódott volna. Tapasztalataim szerint látványos változások történtek. Elég csak utalni arra a számtalan őrző-védő vállalkozásra, amely a korábban állami monopóliumnak számító vagyonsvédelem terén alakult meg, megteremtve ezzel a tulajdon- és személyi védelem új társadalmi dimenzióját, vagy arra a nyílt és mindenki számára hozzáférhető jogszabály-halmazra, amelynek révén világossá váltak a társadalom normatív követelményei a rend kialakítására és a rendészeti szervek számára biztosított jogosultságok a megsértett rend helyreállításával kapcsolatban. A rendészet, mint a jelenlét, a veszélyelhárítás, a jelentés és az információszolgáltatás állam által működtetett funkcionális szervezete ezen kívül *szolgáltató* szerepet is betölt, mivel adminisztratív munkájával lehetővé teszi az állampolgárok és azok szervezetei napi érintkezéséhez szükséges adatszolgáltatást és információ cserét, illetve biztosítja a szükséges hiteles igazolványokat, hatósági iratokat a jog szerinti kapcsolataik

kialakításához. A rendészetnek ez a funkciója kiemelkedően fontos a társadalom köznapi, közigazgatási funkcióinak gyakorlása során. Működésének minősége jelentősen befolyásolja az állampolgárok komfort érzetét, a rendszettel szembeni bizalom mértékét.

Német vendégünk köszöntő szavaihoz kapcsolódva szeretném kifejezni köszönetemet azért a munkáért, amit német határőr kollégáink tesznek a magyar határőrség felkészülése érdekében. A szervezeti és tevékenységi rendszerek harmonizációja során számos problémánk adódik különösen a szakmai fogalmak megfeleltetése és értelmezése terén. Kérjük továbbra is nyújtsanak segítséget a szakelmélet adaptálása terén is.

Dr. Virányi Gergely úr előadása nyomán az embernek olyan víziói támadnak, mintha a hadtudomány ott ülne a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hungária körúti kampuszának valamelyik tornyában és jóízűen bekebelezné a ma még születőben lévő, zsenge rendvédelem tudományt... persze azért itt egész másról van szó! A tudományfejlődés természetes folyamata zajlik akkor, amikor egy befogadó tudomány – jelen esetben a hadtudomány – keretében felnő és megerősödik egy szakelmélet majd teljes joggal tudományos rangot szeretne kivívni magának. Ha visszatekintünk a rendészeti kutatások 20 évnyi fejlődésére, akkor nem szemrehányással, bekebelezéssel kellene vádolni a hadtudományt, hanem éppen ellenkezőleg – megköszönni képviselőinek támogató segítségét. Emlékeznünk kell a kezdetekre, amikor Babos Albert, Belovai Illés, Prókai Béla, Szilvási József, Nagy György, Sándor Vilmos urak a határőrség soraiból, Szakács Gábor, Galláné Füszter Erzsébet, Bökönyi István, Komáromi István a rendőrségtől, vagy ma az önálló tudománnyá alakulást szorgalmazó Virányi Gergely, Varga János urak számára is megadatott a lehetőség, hogy a hadtudomány keretében fejtsék ki tudományos nézeteiket. Annál inkább méltatlan a hadtudományt ilyen vádakkal illetni, mert itt és most is a hadtudomány egyik intézményének, a Magyar Hadtudományi Társaság egyik szakosztályának konferenciáján vagyunk és ha már nem is érezzük magunkat itthon, illetlen dolog a házigazdát sértegetni. Az írásos előterjesztésben olvashatjuk azt is, hogy a *„hadtudomány a rendvédelmet önmaga rendszerébe helyezi, és létrehozni kívánja, mintegy 'legkisebb közös többszörösésként' az un. védelemtudományt.”*²⁴¹ Ugyanitt olvashatunk arról is, hogy a *„hadtudomány – kihasználva a rendvédelmi, illetve a rendészeti tudományos kutatás kezdetlegességét és erélytelenségét – kiterjesztően értelmezi önmagát, a hadtudományhoz tartozónak vallja a rendészet tárgyát, célját, elveit, tartalmát, módszertanát is, és mindezzel 'tudományosan is megalapozza' a már korábban taglalt, új helyzethez való igazodást.”* Az idézetek jobb megértéséhez öt szakmai irodalmat is ajánl. Ezek közül négy 5-10 év között, egy pedig két éven belül datálható – tehát a rendvédelem, mint a hadtudományon belül önálló tudományterület legalább 10 éves elismertségre tekinthet vissza. A jelzett irodalom természetesen vizsgálja a rendészet-rendvédelem problémáját, de rendszerszemléletű megközelítésben a rendkívüli állapot, a honvédelmi igazgatás szempontjából teszi ezt. Azt pedig csak megköszönhetjük, hogy a rendészeti-rendvédelmi témájú kutatásokat és kutatókat folyamatosan támogatja például azzal, hogy a doktori képzésébe akkreditálta a kapcsolódó szaktantárgyakat és lehetőséget biztosított a ZMNE doktori iskola, valamint a doktori tanács munkájában való részvételre. Tulajdonképpen a hadtudomány „kiterjesztő értelmezése” abból a felismerésből fakad,

²⁴¹ Bevezetés a rendészettudományokba PhD. Dr. Virányi Gergely Előadás a Határőrség és a rendészet c. tudományos konferencián Pécs. 2002. június 20.

hogyan az ország belső és külső védelme egységes rendszert képez, a tudományt nem a felügyelő tárcák, hanem a kutatás tárgya szerint osztjuk fel. Mindkét elmélet tárgya – kétségtelen – a társadalom védelme lenne, ebből a szempontból valóban a „védelem tudomány” lenne az első közös platform, ahol a vita nyugvópontra jutna. Azonban ez a kiterjesztés nemcsak a rendészet-rendvédelem oldaláról, hanem a hadtudomány oldaláról is aggályos, hiszen csorbítja a hadtudomány önállóságát és a tudomány osztályozási rendszerében eggyel alacsonyabb szintre helyezi azt. Ezért tehát a hadtudomány képviselői sem lelkesednek nagyon, bár tisztában vannak azzal, hogy a hadtudomány tárgya – a fegyveres küzdelem – ma már nem elegendő a hadtudomány tárgyának meghatározásához.

A mai tanácskozás is bizonyítja, hogy a kutatók eltérően értelmezik a rendészet-rendvédelem struktúráját és tárgyát is. Dr. Beregnyei József vitaindítójában két egyenrangú fogalmat használt, míg Dr. Virányi Gergely a rendészettudomány tárgyának a rendvédelmet jelölte meg. Véleményem szerint a rendészet inkább a hatósági eljárások elméletét, a rendvédelem pedig a megsértett jogrend helyreállítására vonatkozó hatósági intézkedések elméletét foglalhatja össze. Ez olyan lényeges különbség, amely engem arra enged következtetni, hogy e téren még további kutatások, tisztázó viták szükségesek és nemcsak fogalmi szinten, hanem a feltételek oldaláról is meg kell vizsgálnunk az elmélet önállósulásának lehetőségét. Azzal is tisztában kell lennünk, hogy valóban önálló életre képes, életerős-e ismeretrendszerünk; csecsemő-, gyermek- vagy érett felnőttkorban van-e? Rendelkezik-e az önálló lét feltételeivel?

Véleményem szerint itt is lenne még tennivalónk. Kevésnek ítélem meg a tudományos fórumok számát, nincs kellő számú és tudományos színvonalú periodika, nem teremtődött meg az egyetemi színvonalú oktatás feltétele, nem működik a tudományos életnek színteret adó tudományos társaság és nincs kialakult, standardizált szaknyelv sem. De a legfőbb kérdés: eléggé önállósult és tudományos színvonalú a képviselt elmélet? A felvázolt struktúra arra enged következtetni, hogy valamennyi szinten és területen azonos súllyal kutatunk. Pedig nem így van. Számos területen nincs kutatói produktum, csupán a deduktív úton történt felosztás következtében jöttek létre azok az osztályok, amelyet az előadó felvázolt. Lehetséges lenne a struktúra induktív úton történő meghatározása is, vagyis a meglévő produktumok alapján osztályozással megállapítani a struktúrát. Ezzel bizonyosan stabilabb és realitásabb szerkezethez juthatnánk, a hiányzó elemeket pedig hipotézissel pótolhatnánk.

A szóbeli kiegészítésben elhangzott az új tudományág elméleti integráló szerepéről is elképzelés. Ebből az tűnt ki számomra, hogy inter-, pontosabban multi-diszciplináris tudományként kellene kezelniünk és integrálná azokat az egyébként más tudományágakhoz tartozó ismereteket, amelyek a rendészettel-rendvédelemmel függenek össze. Ez csak akkor fogadható el, ha csupán rendszerszemlélettel kapcsoljuk össze ezeket az ismereteket. Valójában ezeket a tudományos elméleteket az anya-tudományágak keretében szükséges művelni, mert ott teremtődnek meg a fejlődésükhöz szükséges feltételek.

A magam részéről biztosíthatom a napirend előterjesztőit, hogy mindent megteszünk a szakelmélet tudományos színvonalú fejlesztése és önállósodása érdekében. Csakhogy ez a folyamat bonyolult és sokrétű, nem szabad elkapkodni és elnagyolni. Jelenleg az a feladatunk, hogy helyesen éljünk a rendelkezésünkre álló lehetőségekkel, gazdagítsuk a tudományos ismereteket, segítsük a gyakorlati területen dolgozó szakemberek munkáját. Ez utóbbi területen soha nem tapasztalt igény mutatkozik a tudományos kutatások eredményei iránt.

Az Európai Unióval történő integráció során nemcsak a magyar csatlakozási folyamat eredményeinek értékelésére, hanem a többi tagjelölt fejlődésére is érdemes néhány pillantást vetni. Nagyon érdekes, hogy a tagjelölt országok más megközelítésben alakítják ki a határellenőrzési rendszereiket, más elvek alapján hozzák létre a szervezeteket. A szlovák és a cseh modellben a migrációs és a határügyek egy szervezeten belül kezelendők, hasonlóan az USA rendszeréhez. A lengyel modellben nagyobb hangsúlyt helyeznek a mobilitásra, széleskörűen alkalmazzák a helikoptereket és a mozgó csoportokat. A jövőben közös EU határigazgatási rendszer és határőr szervezet kialakulása a magyar belpolitikai helyzet ismeretében nehezen képzelhető el, bevezetése vélhetően komoly erőfeszítést igényelne a mindenkori kormányzattól.

*

A hozzászólásomra adott válasza is szeretnék reagálni. Kétségtelen, hogy a tudományos képzés színvonala és követelményei is minősítik egyes intézmény munkáját, erősítik vagy gyengítik hírnevét. Annak megítélését, hogy a doktori képzésre bejutni és eredményt elérni melyik intézményben könnyebb, melyikben nehezebb nem hiszem, hogy közülünk bárki is jogosult lenne megtenni. Azt a véleményt, hogy a ZMNE doktori képzésére a belügyi állományúak azért jelentkeznek, mert oda könnyebb bejutni és azt könnyebb elvégezni — mint a ZMNE Egyetemi Tanács Tagja, és a HTK Doktori Iskola Tanács tagja — határozottan visszautasítom. Ennek a megállapításnak semmi alapja nincs, nem találkozok a hallgatóink véleményével és megkérdőjelezi a bíráló — aki egyébként a ZMNE által adományozott PhD fokozattal rendelkezik — intézményünkkel szembeni lojalitását. A jelentkezők indoka és jelentkezésük oka részben triviálisan egyszerű: ebben az intézményben végeztek, a posztgraduális képzés szerves részét képezi tanulmányaiknak. Másik oka ugyancsak egyszerű: ez az egyetem akkreditálta azokat a tantárgyakat és programokat, amelyek a védelmi szféra jellegének megfelelően tudományos szinten is művelhetők. Az a vélemény pedig, miszerint az így megszerezhető tudományos fokozat devalválja a már megszerezett fokozatok értékét számomra ugyancsak elfogadhatatlan, mert valamennyi tudományos fokozattal rendelkező kollégától és főleg az oktatóktól elvárható a pályázók segítése, az iskolateremtés és a tudományos fokozattal rendelkezők számának gyarapítása. Az én felfogásom tehát pontosan ellentétes a válaszával: a tudományos fokozattal rendelkezők számának és az állomány tudományos közéleti aktivitásának növelése emeli a korábban tudományos fokozatot szerzett kutatók szakmai tekintélyét és főleg ha munkájuk iskolateremtéssel is párosul — akkor megbecsültségét is.